

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР, за липень – серпень
2020 року

Зміст

1. Щодо строку повернення покупцям коштів, сплачених за об'єкт приватизації, у разі розірвання договору купівлі-продажу	4
2. Щодо використання земельної ділянки за цільовим призначенням	6
3. Щодо притягнення орендодавця до відповідальності за недоліки переданої в оренду земельної ділянки шляхом розірвання договору оренди	8
4. Щодо припинення права постійного користування земельною ділянкою, наданою для ведення селянського (фермерського) господарства його засновнику	10
5. Щодо періоду, за який акціонер має право вимагати проведення аудиту	14
6. Щодо способів захисту прав учасників товариства з обмеженою відповідальністю	16
7. Щодо належного способу захисту в разі припинення юридичної особи	18
8. Щодо підстав відкриття провадження у справі про банкрутство	21
9. Щодо заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи	23
10. Щодо набуття статусу конкурсного кредитора	25
11. Щодо накладення арешту на право оренди майна боржника-орендаря	30
12. Зняття арешту з рахунку боржника, який використовується для виплати заробітної плати	32
13. Щодо судді, який брав участь у вирішенні справи	35
14. Щодо сплати судового збору за подання апеляційної (касаційної) скарги на ухвалу про відмову в задоволенні заяви про винесення додаткового судового рішення	38

Перелік уживаних скорочень

ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
Конвенція	– Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ЦК України	– Цивільний кодекс України
КУзПБ	– Кодекс України з питань банкрутства

1. Щодо строку повернення покупцям коштів, сплачених за об'єкт приватизації, у разі розірвання договору купівлі-продажу

Законом України "Про приватизацію державного майна" (в редакції, чинній до 18.01.2018) не встановлено (не визначено) строк повернення покупцям коштів, сплачених за об'єкт приватизації, у разі розірвання договору купівлі-продажу. Обов'язок негайного виконання не впливає з договору або актів цивільного законодавства, в тому числі зі змісту статей 1212, 1214 ЦК України. У такому разі згідно з частиною другою статті 530 ЦК України боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги.

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Компанія "Перспектива ЛТД" (далі – ТОВ "Компанія "Перспектива ЛТД") до Каховської міської ради Херсонської області (далі – Каховська міськрада) про стягнення коштів, сплачених за договором купівлі-продажу, і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

30.03.2009 між Каховською міськрадою та ТОВ "Компанія "Перспектива ЛТД" був укладений договір купівлі-продажу майна, що підлягає приватизації, – комплексу будівель і споруд парку культури та відпочинку.

03.08.2016 Одеський апеляційний господарський суд прийняв постанову, якою скасував рішення місцевого господарського суду та ухвалив нове рішення про розірвання зазначеного договору купівлі-продажу майна. 17.05.2017 ТОВ "Компанія "Перспектива ЛТД" повернуло майно Каховській міськраді, що підтверджується актом приймання-передачі.

Посилаючись на те, що правова підстава набуття Каховською міськрадою коштів відпала, оскільки договір купівлі-продажу було розірвано в судовому порядку і майно повернуто Каховській міськраді, ТОВ "Компанія "Перспектива ЛТД" просило в судовому порядку стягнути з відповідача кошти як такі, що набуті та збережені без достатньої правової підстави, з урахуванням індексу інфляції та 3 % річних, нарахованих з дня ухвалення судового рішення про розірвання договору.

24.12.2019 Південно-західний апеляційний господарський суд ухвалив постанову, якою скасував рішення Господарського суду Херсонської області від 26.07.2019 в частині задоволення позовних вимог про стягнення інфляційних втрат та 3 % річних. У задоволенні зазначених позовних вимог відмовлено. Щодо стягнення решти коштів рішення залишено без змін.

28.01.2020 ТОВ "Компанія "Перспектива ЛТД" звернулося з касаційною скаргою, в якій просило скасувати постанову в частині відмови у задоволенні позовних вимог про стягнення інфляційних втрат та 3 % річних і залишити без змін рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини дев'ятої статті 27 Закону України "Про приватизацію державного майна" (в редакції, чинній до 18.01.2018 – на момент прийняття судового рішення про розірвання договору) в разі розірвання в судовому порядку

договору купівлі-продажу у зв'язку з невиконанням покупцем договірних зобов'язань приватизований об'єкт підлягає поверненню у державну власність, включаючи земельну ділянку. Порядок повернення в державну власність об'єктів приватизації є разі розірвання або визнання недійсними договорів купівлі-продажу таких об'єктів затверджується Кабінетом Міністрів України.

Зокрема, у пункті 3 Порядку повернення у державну власність об'єктів приватизації у разі розірвання або визнання недійсними договорів купівлі-продажу таких об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2001 № 32 (в редакції, чинній до 18.01.2018), було передбачено, що повернення покупцям коштів, сплачених за об'єкт приватизації, у разі розірвання договору купівлі-продажу такого об'єкта у зв'язку з невиконанням його умов або визнання його недійсним у судовому порядку провадиться згідно із законодавством.

За частиною першою статті 1214 ЦК України особа, яка набула майно або зберегла його у себе без достатньої правової підстави, зобов'язана відшкодувати всі доходи, які вона одержала або могла одержати від цього майна з часу, коли ця особа дізналася або могла дізнатися про володіння цим майном без достатньої правової підстави. З цього часу вона відповідає також за допущене нею погіршення майна. Особа, яка набула майно або зберегла його у себе без достатньої правової підстави, має право вимагати відшкодування зроблених нею необхідних витрат на майно від часу, з якого вона зобов'язана повернути доходи.

Зазначена норма передбачає встановлення часу (строку) неправомірного використання майна, за який повинні бути відшкодовані одержані доходи. Водночас вона не регулює строк, в який ці доходи мають бути сплачені зобов'язаною особою на користь власника майна.

Оскільки Законом України "Про приватизацію державного майна" (в редакції, чинній до 18.01.2018) не встановлено (не визначено) строк повернення покупцям коштів, сплачених за об'єкт приватизації, у разі розірвання договору купівлі-продажу, і обов'язок негайного виконання не впливає із договору або актів цивільного законодавства, в тому числі зі змісту статей 1212, 1214 ЦК України, КГС ВС погоджується з висновком суду апеляційної інстанції, що у такому разі згідно з частиною другою статті 530 ЦК України боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги.

Відповідно, в розумінні частини першої статті 612, частини другої статті 625 ЦК України боржник вважається таким, що прострочив виконання грошового зобов'язання, після спливу цього строку.

Як встановив суд апеляційної інстанції, до пред'явлення позову в цій справі позивач не звертався до відповідача з такою вимогою. Тож висновок суду про безпідставність позовних вимог щодо стягнення інфляційних втрат та 3 % річних ґрунтується на правильному застосуванні норм статей 530, 625, 1212 ЦК України.

Ураховуючи викладене, КГС ВС залишив без змін постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 24.12.2019.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.08.2020 у справі № 923/249/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90827102>.

2. Щодо використання земельної ділянки за цільовим призначенням

Нецільовим використанням земельної ділянки з категорії земель житлової та громадської забудови є її використання за призначенням, не передбаченим генеральним планом населеного пункту, іншою містобудівною документацією, планом земельно-господарського устрою тощо, тобто всупереч земельному законодавству України.

Зміна виду використання земельної ділянки в межах однієї категорії земель не вважається зміною її цільового призначення, а отже, не потребує проходження процедур, які відповідно до земельного законодавства України застосовуються у разі зміни цільового призначення (розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельних ділянок, його затвердження тощо)

КГС ВС розглянув справу за позовом Одеської міської ради (далі – міськрада) до Приватного підприємства "Мода" (далі – ПП "Мода") про розірвання договору оренди землі та зобов'язання повернути земельну ділянку і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між міськрадою (орендодавець) та ПП "Мода" (орендар) 26.04.2017 укладено договір оренди землі, відповідно до пунктів 1.1, 5.1 якого орендодавець на підставі рішення міськради від 08.02.2017 передає, а орендар приймає у строкове платне володіння, користування земельну ділянку для експлуатації, обслуговування нежитлової будівлі адміністративного призначення та благоустрою прилеглої території. Умовами підпунктів 9.1.1, 9.1.3 1 визначено, що орендодавець має право вимагати від орендаря використання земельної ділянки за її цільовим призначенням згідно з пунктом 5.1 цього договору.

Відповідно до витягу з Державного земельного кадастру від 18.01.2017 цільовим призначенням спірної земельної ділянки визначено саме для будівництва та обслуговування інших будівель громадської забудови, категорія земель – землі житлової та громадської забудови, вид використання земельної ділянки – для експлуатації, обслуговування нежитлової будівлі адміністративного призначення та благоустрою прилеглої території.

Згідно з актом перевірки дотримання вимог земельного законодавства від 09.07.2019 на спірній земельній ділянці на час перевірки розташована капітальна одноповерхова будівля та тимчасова споруда, всі інші будівлі і споруди знесено.

Окрім того, встановлено, що ПП «Мода» анульовано дозвіл на забудову спірної земельної ділянки та скасовано право на виконання підготовчих робіт.

Підставою для позовних вимог є істотне порушення орендарем покладених на нього договором оренди землі зобов'язань щодо використання спірної земельної ділянки на за цільовим призначенням.

Рішенням Господарського суду Одеської області від 31.10.2019 у справі № 916/1998/19, залишеним без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 05.03.2020, у задоволенні позову відмовлено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

За статтею 24 Закону України "Про оренду землі" орендодавець має право вимагати від орендаря використання земельної ділянки за цільовим призначенням згідно з договором оренди.

Статтею 141 ЗК України визначено, що підставами припинення права користування земельною ділянкою є, зокрема, використання земельної ділянки не за цільовим призначенням.

Відповідно до статті 1 Закону України "Про землеустрій" цільове призначення земельної ділянки – використання земельної ділянки за призначенням, визначеним на підставі документації із землеустрою у встановленому законодавством порядку.

Отже, основою для визначення цільового призначення земельної ділянки є її належність до відповідної категорії земель і способу використання. Поділ земельного фонду країни на категорії встановлено ЗК України.

Усі землі у межах України мають своє цільове використання, як це передбачено статтею 19 ЗК України, цільове використання земельних ділянок є одним із принципів земельного законодавства.

За змістом частини першої статті 20 ЗК України зміна цільового призначення земельних ділянок (тобто переведення земельної ділянки з однієї категорії, визначеної частиною першою статті 19 ЗК України, в іншу) здійснюється за проектами землеустрою та з дотриманням відповідної процедури.

Ураховуючи положення частини п'ятої статті 20 ЗК України, цільове призначення земельної ділянки відповідно до законодавчо встановлених категорій земель встановлюється на підставі документації із землеустрою, а порядок використання земельної ділянки в межах певної категорії визначається землекористувачем самостійно, проте з обов'язковим дотриманням вимог містобудівної документації та документації із землеустрою.

Зміна виду використання земельної ділянки в межах однієї категорії земель не є зміною її цільового призначення, а отже, не потребує проходження процедур, які відповідно до земельного законодавства України застосовуються у разі зміни цільового призначення (розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок, його затвердження тощо).

Єдина умова, яку передбачають положення частини п'ятої статті 20 ЗК України для самостійного визначення виду використання земельної ділянки її власником/користувачем, є дотримання вимог, встановлених законом для використання земель цієї категорії, та необхідність урахування стандартів містобудівної документації та документації із землеустрою.

Правовий режим земель громадської та житлової забудови визначено в статті 38 ЗК України, згідно з якою до земель житлової та громадської забудови належать земельні ділянки в межах населених пунктів, які використовуються для розміщення житлової забудови, громадських будівель та споруд, інших об'єктів загального користування.

Порядок використання зазначеної категорії земель регламентовано статтею 39 ЗК України. Зокрема, нею встановлено, що використання земель житлової

та громадської забудови здійснюється відповідно до генерального плану населеного пункту, іншої містобудівної документації, плану земельно-господарського устрою з дотриманням будівельних норм, державних стандартів.

Поняття "використання земельної ділянки не за цільовим призначенням" стосується тих випадків, коли на земельній ділянці з певним цільовим призначенням проводиться діяльність, яка виходить за межі цільового призначення та передбачає фактичне використання такої ділянки.

Отже, нецільовим використанням земельної ділянки з категорії земель житлової та громадської забудови є її використання за призначенням, не передбаченим генеральним планом населеного пункту, іншою містобудівною документацією, планом земельно-господарського устрою тощо, тобто всупереч земельному законодавству України.

У розглядуваному випадку відбулася зміна виду використання земельної ділянки її користувачем в межах однієї категорії земель, а саме земель житлової та громадської забудови, а не використання її не за цільовим призначенням.

З огляду на викладене КГС ВС погоджується з висновками суду першої та апеляційної інстанцій, що за встановлених обставин справи немає передбачених законом підстав для розірвання спірного договору та повернення земельної ділянки саме через її нецільове використання.

За результатами касаційного перегляду справи рішення Господарського суду Одеської області від 31.10.2019 та постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 05.03.2020 колегією суддів КГС ВС залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.07.2020 у справі № 916/1998/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90465543>.

3. Щодо притягнення орендодавця до відповідальності за недоліки переданої в оренду земельної ділянки шляхом розірвання договору оренди

Для притягнення орендодавця до відповідальності за недоліки переданої в оренду земельної ділянки, що не були передбачені договором оренди і перешкоджають використанню її за договором, шляхом розірвання договору оренди на підставі частини другої статті 36 Закону України "Про оренду землі" необхідно встановити такий фактичний склад порушення: 1) в оренду передано земельну ділянку з недоліками, 2) такі недоліки не були передбачені договором, 3) ці недоліки перешкоджають використанню земельної ділянки за договором.

Можливість усунення вказаних недоліків, а також розмір витрат на їх усунення, зокрема матеріальних та/або часових, не впливають на право орендаря вимагати дострокового розірвання договору оренди землі на підставі частини другої статті 36 цього Закону. Для реалізації цього права достатньо волевиявлення орендаря та одночасної наявності трьох зазначених обставин

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Южний електротехнічний завод" (далі – Завод) до Южненської

міської ради Одеської області (далі – Рада) про розірвання договору оренди земельної ділянки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами земельних торгів між Радою та Забудовником укладено договір від 09.06.2017, за умовами якого орендодавець надає, а орендар приймає в строкове платне користування земельну ділянку несільськогосподарського призначення для будівництва та обслуговування житлового будинку. Відповідно до пунктів 27, 28 договору Рада, зокрема, взяла на себе зобов'язання передати Забудовнику земельну ділянку в належному стані та визначених межах за цим договором, якому відповідає право Забудовника використовувати орендовану земельну ділянку на власний розсуд відповідно до мети, обумовленої у договорі.

За висновком судової будівельно-технічної та земельно-технічної експертизи від 10.10.2019 № 84, фактичний стан земельної ділянки не відповідає умовам спірного договору. Земельна ділянка має такі недоліки, що можуть перешкоджати її ефективному використанню. На ній існують дороги (вулиці) загального користування, що перешкоджає її ефективному використанню у зв'язку з накладанням обмежень на будівництво: площа земельної ділянки, яка знаходиться під дорогою (вулицею) загального користування, не може використовуватися для будівництва та обслуговування житлового будинку.

Рішенням Господарського суду Одеської області від 11.12.2019, залишеним без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 18.03.2020, позов задоволено; договір розірвано.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з частиною другою статті 24 Закону України «Про оренду землі» на орендодавця покладено, зокрема, обов'язок передати в користування земельну ділянку у стані, що відповідає умовам договору оренди.

Статтею 36 названого Закону врегульовано питання відповідальності сторін за невиконання зобов'язань за договором оренди землі.

Частиною першою цієї статті встановлено, що в разі невиконання зобов'язань за договором оренди землі сторони несуть відповідальність згідно із законом та договором.

Частина друга зазначеної статті передбачає, що орендодавець несе відповідальність за недоліки переданої в оренду земельної ділянки, що не були передбачені договором оренди і перешкоджають використанню земельної ділянки за договором. У разі виявлення таких недоліків орендар має право вимагати, зокрема, дострокового розірвання договору.

З одного боку, частина друга статті 36 Закону України «Про оренду землі» покладає на орендодавця відповідальність за недоліки переданої в оренду земельної ділянки, що не були передбачені договором оренди і перешкоджають використанню земельної ділянки за цим договором, а з іншого – наділяє орендаря правом вимагати дострокового розірвання договору в разі виявлення таких недоліків.

Проаналізувавши наведені норми законодавства, колегія суддів дійшла висновку, що для притягнення орендодавця до відповідальності за недоліки переданої в оренду земельної ділянки, що не були передбачені договором оренди і перешкоджають її використанню за договором, шляхом розірвання договору оренди земельної ділянки на підставі частини другої статті 36 Закону України «Про оренду землі» необхідно встановити такий фактичний склад порушення: 1) в оренду передано земельну ділянку з недоліками, 2) такі недоліки не були передбачені договором, 3) ці недоліки перешкоджають використанню земельної ділянки за договором.

Оскільки стаття 36 Закону не встановлює оціночних критеріїв для визначення ступеня перешкод, які створюються недолік у використанні земельної ділянки за договором (наприклад, "істотність" або "значна міра" (абзац другий частини другої статті 651 ЦК України), КГС ВС дотримується висновку, що можливість усунення цих недоліків, а також розмір витрат на їх усунення, зокрема матеріальних та/або часових, не впливають на право орендаря вимагати дострокового розірвання договору оренди землі на підставі частини другої статті 36 Закону. Для реалізації цього права достатньо волевиявлення орендаря та одночасної наявності трьох названих обставин.

Ураховуючи викладені висновки та встановлені судами обставини, що в оренду передано земельну ділянку з недоліками, які не були передбачені договором та перешкоджають використанню земельної ділянки за ним, КГС ВС вважає правильними висновки судів попередніх інстанцій про необхідність захисту прав Заводу шляхом розірвання договору на підставі частини другої статті 36 Закону України «Про оренду землі».

За результатами касаційного перегляду справи постановою КГС ВС залишено без змін рішення Господарського суду Одеської області від 11.12.2019 та постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 18.03.2020 у справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.08.2020 у справі № 916/1250/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91186690>.

4. Щодо припинення права постійного користування земельною ділянкою, наданою для ведення селянського (фермерського) господарства його засновнику

У разі смерті громадянина - засновника селянського (фермерського) господарства право постійного користування земельною ділянкою, наданою для ведення фермерського господарства його засновнику, не припиняється зі смертю цієї особи, а зберігається за фермерським господарством, до якого воно перейшло після створення фермерського господарства

КГС ВС розглянув справу за позовом виконувача обов'язків керівника Золотоніської місцевої прокуратури (далі – Прокурор) в інтересах держави в особі Головного управління Держгеокадастру в Черкаській області (далі – Позивач)

до Селянського (фермерського) господарства "Веселка" (далі – СФГ "Веселка") про витребування майна – земельної ділянки – із чужого незаконного володіння і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідно до розпорядження Золотоніської районної державної адміністрації Черкаської області від 17.12.1998 затверджено проєкт відведення земельної ділянки громадянці Строкань О. П. для ведення фермерського господарства. На підставі цього розпорядження на ім'я Строкань О. П. було видано державний акт на право постійного користування зазначеною земельною ділянкою.

22.02.1999 в ЄДР було зареєстровано СФГ "Веселка" та його статут. Відповідно до пунктів 1.1–1.4 статуту засновником господарства є громадянка України Строкань О. П., яка є також головою господарства. У пункті 5.1 статуту зазначено, що до земель господарства належать земельні ділянки, які отримані (придбані) засновником господарства у власність, у постійне користування та надані господарству в оренду.

Протягом 1999–2018 рр. СФГ "Веселка" користувалося наданою земельною ділянкою. Водночас згідно з актовим записом про смерть Строкань О. П. померла 05.06.2017. На цей час керівником господарства є Строкань С. І.

Обґрунтовуючи свої вимоги, прокурор зазначив, що з 06.06.2017 СФГ "Веселка" користується спірною земельною ділянкою на підставі державного акта про право постійного користування землею, виданого на ім'я особи, що померла, а оскільки право користування не передається членам сім'ї у порядку спадкування, фермерське господарство незаконно користується земельною ділянкою.

За наслідками перегляду цієї справи в апеляційному порядку постановою Північного апеляційного господарського суду від 19.09.2019 рішення Господарського суду Черкаської області від 19.07.2018 скасовано та прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 7 ЗК України (у редакції Закону від 13.03.1992 на момент створення СФГ "Веселка") користування землею може бути постійним або тимчасовим. У постійне користування земля надається Радами народних депутатів із земель, що перебувають у державній власності, громадянам України для ведення селянського (фермерського) господарства, особистого підсобного господарства.

Отже, на момент надання земельної ділянки Строкань О. П. земельна ділянка на праві постійного землекористування для ведення СФГ надавалася не як громадянину України, а як спеціальному суб'єктові – голові створюваного селянського (фермерського) господарства.

Частинами першою та другою статті 9 Закону України "Про селянське (фермерське) господарство" (в редакції Закону від 23.07.1993 на момент створення СФГ "Веселка") було передбачено одержання земельної ділянки як обов'язкової умови для набуття правосуб'єктності СФГ як юридичної особи. Водночас одержання громадянином державного акта, яким посвідчувалося право на земельну ділянку для ведення СФГ, зобов'язувало таку фізичну особу в подальшому подати необхідні

документи до відповідної місцевої ради для державної реєстрації СФГ. Тобто Закон не передбачав права громадянина використовувати земельну ділянку, надану йому в користування для ведення СФГ, без створення такого СФГ.

Відповідно до положень чинного Закону України "Про фермерське господарство" від 19.06.2003 можливість реалізації громадянином права на створення фермерського господарства безпосередньо пов'язана з наданням (передачею) такій фізичній особі земельних ділянок для ведення фермерського господарства, що є обов'язковою умовою для державної реєстрації фермерського господарства.

Тож, ураховуючи законодавчі обмеження у використанні земельної ділянки іншим чином, ніж це передбачено її цільовим призначенням, а також правові наслідки використання чи невикористання земельної ділянки не за її цільовим призначенням, надана громадянину в установленому порядку для ведення фермерського господарства земельна ділянка за своїм правовим режимом є такою, що використовується лише для здійснення підприємницької діяльності, а не для задоволення особистих потреб. Суб'єктом такого використання може бути особа – суб'єкт господарювання за статтею 55 ГК України.

З аналізу приписів статей 1, 5, 7, 8 Закону України "Про фермерське господарство" можна зробити висновок, що після отримання земельної ділянки фермерське господарство має бути зареєстроване у встановленому законом порядку і воно набуває статусу юридичної особи з дати такої реєстрації. З цього часу обов'язки землекористувача здійснює фермерське господарство, а не громадянин, якому надавалася відповідна земельна ділянка для ведення фермерського господарства.

Пунктом 6 розділу X "Перехідні положення" ЗК України було встановлено, що громадяни та юридичні особи, які набули земельні ділянки на праві постійного користування до 01.01.2002, але згідно з Кодексом не можуть мати їх на такому праві, повинні до 01.01.2008 переоформити право постійного користування на право власності або право оренди.

Проте Конституційний Суд України рішенням від 22.09.2005 № 5-рп/2005 визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним,) положення пункту 6 розділу X "Перехідні положення" ЗК України щодо зобов'язання переоформити право постійного користування земельною ділянкою на право власності або право оренди без відповідного законодавчого, організаційного та фінансового забезпечення.

Громадяни та юридичні особи, які до 01.01.2002 отримали у постійне користування земельні ділянки, правомочні використовувати отримані раніше земельні ділянки на підставі цього правового титулу без обов'язкового переоформлення права постійного користування на право власності на землю чи на право оренди землі.

Отже, з моменту державної реєстрації селянського (фермерського) господарства та набуття ним прав юридичної особи таке господарство на основі

норм права набуває як правомочності володіння і користування, так і юридичні обов'язки щодо використання земельної ділянки.

КГС ВС акцентує увагу, що право користування земельною ділянкою може бути припинено лише з певних підстав, закріплених у статті 141 ЗК України, перелік яких є вичерпним. Так, за змістом статті 141 ЗК України (у редакції, чинній на момент смерті фізичної особи – засновника) підставою припинення права постійного користування земельною ділянкою, наданою громадянину для ведення фермерського господарства, є припинення діяльності такої юридичної особи як селянського (фермерського) господарства (фермерського господарства).

Натомість у земельному законодавстві (як чинному на момент створення СФГ "Веселка", так і з 01.01.2002 й до сьогодні) немає такої підстави припинення права постійного користування фермерським господарством земельною ділянкою свого засновника як смерть громадянина – засновника СФ.

Отже, одержання громадянином-засновником правовстановлювального документа на право власності чи користування земельною ділянкою для ведення СФГ є необхідною передумовою державної реєстрації та набуття СФГ правосуб'єктності як юридичної особи. Підставою припинення права користування земельною ділянкою, яка була отримана громадянином для ведення СФГ і подальшої державної реєстрації СФГ як юридичної особи, є припинення діяльності відповідного фермерського господарства.

У разі смерті громадянина – засновника селянського (фермерського) господарства (фермерського господарства) право постійного користування земельною ділянкою, наданою для ведення фермерського господарства його засновнику, не припиняється, а зберігається за фермерським господарством, до якого воно перейшло після створення фермерського господарства. Право постійного користування земельною ділянкою саме через перехід його до селянського (фермерського) господарства (фермерського господарства) не входить до складу спадщини. Спадкувати можна права померлого засновника (члена) щодо селянського (фермерського) господарства (фермерського господарства), а не земельну ділянку, яка перебуває в користуванні такого господарства.

Тобто у правовідносинах користування спірною земельною ділянкою з дня державної реєстрації СФГ "Веселка" саме господарство набуло прав та обов'язків землекористувача, і відповідне право землекористування СФГ "Веселка" не є таким, що припинилося.

Ураховуючи викладене, КГС ВС скасував постанову Північного апеляційного господарського суду від 19.09.2019 у справі, а рішення Господарського суду Черкаської області від 19.07.2018 залишив у силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.08.2020 у справі № 925/302/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91169972>.

5. Щодо періоду, за який акціонер має право вимагати проведення аудиту

Право вимагати проведення аудиторської перевірки діяльності акціонерного товариства є корпоративним правом, яке пов'язане з діяльністю та управлінням справами товариства. Саме з моменту набуття права власності на акції акціонерного товариства особа стає носієм корпоративних прав. Тож відмова товариства в задоволенні вимоги про проведення аудиту за період, коли позивач не був акціонером, не може порушувати його корпоративних прав як акціонера

КГС ВС розглянув справу за позовом Приватного акціонерного товариства "Міжнародна енергетична компанія" (далі – ПрАТ "Міжнародна енергетична компанія") до Публічного акціонерного товариства "Управління будівництва Хмельницької АЕС" (далі – ПАТ "Управління будівництва Хмельницької АЕС") про зобов'язання забезпечити проведення аудиту фінансово-господарської діяльності відповідача і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Згідно з випискою про операції з цінними паперами з 12.06.2019 ПрАТ "Міжнародна енергетична компанія" стало акціонером ПАТ "Управління будівництва Хмельницької АЕС". Позивач є власником пакета акцій ПАТ "Управління будівництва Хмельницької АЕС", що становить 11,5286 % від загальної кількості акцій ПАТ "Управління будівництва Хмельницької АЕС". Це підтверджується випискою про операції із цінними паперами та про стан рахунку в цінних паперах на 07.08.2019.

Між ПрАТ "Міжнародна енергетична компанія" та ТОВ "Аудиторська фірма "Олеся" 27.09.2019 укладено договір про ініціативний аудит щодо проведення аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності ПАТ "Управління будівництва Хмельницької АЕС", а саме про проведення перевірки бухгалтерського обліку за 2016–2019 рр., наявності активів і зобов'язань, отриманих доходів та здійснених витрат за 2016–2019 рр.

ПрАТ "Міжнародна енергетична компанія" 30.10.2019, 06.11.2019 звернулося до відповідача із запитом про проведення аудиторської перевірки діяльності ПАТ "Управління будівництва Хмельницької АЕС" за 2016–2019 рр.

Відповідач листами від 21.06.2019 та від 19.08.2019 надав свою згоду на проведення аудиторської перевірки, але лише за той час, з якого ПрАТ "Міжнародна енергетична компанія" набуло право власності на акції.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 18.05.2020 рішення Господарського суду Хмельницької області від 13.02.2020, яким у задоволенні позову відмовлено, скасовано. Прийнято нове рішення, відповідно до якого позовні вимоги задоволено в частині забезпечення аудитором можливості проведення аудиту фінансово-господарської діяльності ПАТ "Управління будівництва Хмельницької АЕС" за період з 12.06.2019 (з моменту, коли позивач став акціонером відповідача).

ОЦІНКА СУДУ

Формулюючи правовий висновок із зазначеного питання, колегія суддів КГС ВС виходить з такого.

Відповідно до пункту 4 статті 25 Закону України "Про акціонерні товариства" до прав акціонерів – власників простих акцій віднесено право отримання інформації про господарську діяльність акціонерного товариства.

Згідно з частиною другою статті 162 ЦК України аудиторська перевірка діяльності акціонерного товариства, у тому числі такого, що не зобов'язане публікувати для загального відома документи, має бути проведена у будь-який час на вимогу акціонерів, які разом володіють не менш як десятьма відсотками акцій.

У пункті 38 постанови ВП ВС від 16.05.2018 у справі № 904/2194/17 зазначено, що шляхом пред'явлення до товариства вимоги про проведення аудиторської перевірки учасник (акціонер) товариства реалізує своє корпоративне право, пов'язане з діяльністю та управлінням справами товариства.

Стаття 75 Закону України "Про акціонерні товариства" є імперативною для товариства у разі наявності відповідної вимоги акціонера – власника більше ніж 10 відсотків акцій товариства. При цьому право акціонера вимагати проведення аудиту не залежить від бажання самого товариства чи його посадових осіб або доцільності проведення такої перевірки. Натомість обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість провести перевірку виникає відповідно до прямої вказівки закону.

Особа стає носієм корпоративних прав з моменту набуття права власності на акції АТ або вступу до інших юридичних осіб.

Відповідно до частини першої статті 8 Закону України "Про депозитарну систему України" підтвердженням прав на цінні папери та прав за цінними паперами, що існують в бездокументарній формі, а також обмежень прав на цінні папери у певний момент часу є обліковий запис на рахунку в цінних паперах депонента в депозитарній установі, а якщо права на відповідні цінні папери обліковуються на рахунку в цінних паперах номінального утримувача – обліковий запис на рахунку в цінних паперах власника цінних паперів в обліковій системі номінального утримувача, клієнта номінального утримувача.

Документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента (у разі зарахування цінних паперів на депозит нотаріуса – відповідного кредитора) є виписка з рахунка в цінних паперах депонента, яка видається депозитарною установою на вимогу депонента або в інших випадках, установлених законодавством та договором про обслуговування рахунка в цінних паперах.

Отже, право вимагати проведення аудиторської перевірки діяльності акціонерного товариства є корпоративним правом, пов'язаним з діяльністю та управлінням справами товариства. Воно виникає в акціонера з моменту набуття ним права власності на акції АТ, оскільки саме з цього моменту особа стає носієм корпоративних прав. Відмова товариства в задоволенні вимоги про проведення

аудиту за період, коли позивач не був акціонером, не може порушувати його корпоративних прав як акціонера.

Суди попередніх інстанцій встановили, що згідно з випискою про операції з цінними паперами ПрАТ "Міжнародна енергетична компанія" стало акціонером ПАТ "Управління будівництва Хмельницької АЕС" з 12.06.2019. Зважаючи на ці обставини, колегія суддів КГС ВС погоджується з висновком господарських судів про відмову в задоволенні позовних вимог про проведення аудиторської перевірки діяльності акціонерного товариства за період до 12.06.2019.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС касаційну скаргу ПрАТ "Міжнародна енергетична компанія" залишено без задоволення, а постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 18.05.2020 у справі – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.07.2020 у справі № 924/1237/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90670346>.

6. Щодо способів захисту прав учасників товариства з обмеженою відповідальністю

Належним способом захисту у випадку якщо особа прагне відновити становище, яке існувало до порушення її прав, зокрема щодо відновлення складу учасників, буде позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства (підпункт «д» пункту 3 частини п'ятої статті 17 цього Закону). Вимога про визнання у позивача наявності прав учасника товариства з обмеженою відповідальністю не відповідає належним та ефективним способам захисту.

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Королівський продукт" (далі – ТОВ "Королівський продукт") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Юкрейніан фільм дистриб'юшн" (далі – ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн") про визнання наявності прав учасника ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн", відновлення становища, яке існувало до порушення прав і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ "Королівський продукт" стверджує, що набув частку у статутному капіталі ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн" на підставі договору дарування від 03.12.2018, укладеного між позивачем та ОСОБА_4, щодо передачі позивачу частки статутного капіталу відповідача в розмірі 35 %.

14.06.2018 відбулися загальні збори учасників ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн", на яких було прийнято рішення, зокрема, виключити ОСОБА_4 зі складу учасників ТОВ «Юкрейніан фільм дистриб'юшн».

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач не визнає прав позивача як учасника ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн", безпідставно збільшив розмір статутного капіталу, здійснив перерозподіл частки позивача між іншими

учасниками товариства зі зміною розміру статутного капіталу, а в подальшому без участі позивача провів загальні збори учасників та прийняв рішення, на підставі яких подав відповідні документи для проведення реєстраційних дій.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 03.03.2020 залишено без змін рішення Господарського суду міста Києва від 01.11.2019, яким у задоволенні позовних вимог відмовлено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Статтею 20 ГК України та статтею 16 ЦК України визначені способи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Застосування конкретного способу захисту цивільного права залежить як від змісту суб'єктивного права, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення.

Установивши наявність в особи, яка звернулася з позовом, суб'єктивного матеріального права або охоронюваного законом інтересу, для захисту яких подано позов, суд з'ясовує наявність чи відсутність факту порушення або оспорення і, відповідно, ухвалює рішення про захист порушеного права або відмовляє позивачеві у захисті, дійшовши висновку про безпідставність та необґрунтованість заявлених вимог.

Право чи інтерес мають бути захищені судом у належний спосіб, який є ефективним. Тому суд повинен відмовляти у задоволенні позовної вимоги, яка не відповідає ефективному способу захисту права чи інтересу.

Водночас вимога щодо встановлення певних фактів не може бути самостійним предметом розгляду в господарському суді, оскільки до його повноважень не належить встановлення фактів, що мають юридичне значення.

КГС ВС зауважує, що вимога про визнання у позивача наявності прав учасника ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн" є вимогою про встановлення факту, який має юридичне значення, а обраний позивачем спосіб захисту не відповідає належним та ефективним способам захисту.

Задоволення зазначеної вимоги не може бути підставою для внесення змін до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Установлення судом такого факту може відбуватися лише під час розгляду іншого господарського спору, в якому будуть встановлюватися такі обставини.

Щодо позовної вимоги про відновлення становища, яке існувало до порушення прав ТОВ "Королівський продукт", шляхом визначення переліку учасників ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн", у тому числі частки кожного із учасників, даних про розмір статутного капіталу, то КГС ВС звертає увагу, що перелік способів захисту учасників товариств з обмеженою відповідальністю або з додатковою відповідальністю наведено в статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», норми якого є спеціальними для зазначених товариств.

З урахуванням підпункту «д» пункту 3 частини п'ятої статті 17 названого Закону у разі, якщо особа прагне відновити становище, яке існувало до порушення її прав, зокрема щодо відновлення складу учасників, належним способом захисту є позов

про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства.

Отже, зазначені позовні вимоги відповідають належним та ефективним способам захисту.

Натомість позивач обґрунтовує наявність у нього корпоративних прав у ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн" посиланням на договір дарування від 03.12.2018, укладений між позивачем та ОСОБА_4. На момент укладення цього правочину ОСОБА_4 була виключена зі складу учасників ТОВ "Юкрейніан фільм дистриб'юшн" на підставі рішення загальних зборів Товариства від 14.06.2018, дійсність якого перевірена та підтверджена у судових рішеннях у іншій справі. З огляду на ці обставини апеляційний суд встановив, що позивач не довів, що на момент подання ним позову відповідачем було порушене його право, за захистом якого він звернувся до суду.

Ураховуючи зазначене, правомірним є висновок апеляційного суду про те, що заявлена позивачем вимога про відновлення становища, яке існувало до порушення, задоволенню не підлягає.

За результатами касаційного перегляду справи колегією суддів КГС ВС залишено без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 03.03.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.08.2020 у справі № 910/10764/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90802060>.

7. Щодо належного способу захисту в разі припинення юридичної особи

Вимога про скасування запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР) про припинення юридичної особи з підстав порушення порядку та процедури її ліквідації є належним способом захисту порушених прав та інтересів кредитора такої юридичної особи

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Фінансова компанія "Фінгруп Фактор" (далі – ТОВ "Фінансова компанія "Фінгруп Фактор") до Міністерства юстиції України та управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради про визнання протиправним та скасування в ЄДР реєстраційного запису про припинення Товариства з обмеженою відповідальністю "МПТ" (далі – ТОВ "МПТ") і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

З 04.07.2019 ТОВ "Фінансова компанія "Фінгруп Фактор" є кредитором ТОВ "МПТ" з виконання ним взятих на себе за договором про відкриття кредитної лінії від 21.06.2011 зобов'язань.

16.02.2016 державним реєстратором внесено до ЄДР запис № 10641110025011980 про державну реєстрацію припинення ТОВ "МПТ" за рішенням засновників.

Згідно з матеріалами реєстраційної справи ТОВ "МПТ" судами встановлено, що у заяві про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її ліквідації голова ліквідаційної комісії Товариства письмово зазначив та підтвердив своїм особистим підписом, що він вчинив усі передбачені законодавством дії стосовно порядку припинення юридичної особи в результаті її ліквідації, включаючи завершення розрахунків з кредиторами.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 22.06.2020 скасовано рішення Господарського суду міста Києва від 27.01.2020 у справі та прийнято нове рішення, яким у позові відмовлено повністю.

Касаційна скарга ТОВ "Фінансова компанія "Фінгруп Фактор" обґрунтована тим, що на момент вчинення спірної реєстраційної дії у ТОВ "МПТ" була непогашена заборгованість за договором про відкриття кредитної лінії від 21.06.2011, а вартості його майна було недостатньо для проведення розрахунків з кредиторами, що було безумовною підставою для відмови у внесенні до ЄДР запису про ліквідацію такого Товариства.

ОЦІНКА СУДУ

Особа, яка вважає своє право чи інтерес порушеними через подання та внесення до ЄДР недостовірних відомостей, може вимагати їх захисту шляхом відображення в ЄДР дійсних відомостей у спосіб, що забезпечить ефективне відновлення і захист її порушених прав та інтересів, зокрема шляхом скасування запису в ЄДР (пункт 2 частини першої статті 25 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань").

У такому випадку, якщо суд встановить, що суб'єкт державної реєстрації вчинив запис в ЄДР за зверненням належного заявника на підставі всіх необхідних для реєстрації документів відповідно до закону та за відсутності встановлених законом підстав для відмови в державній реєстрації, це не є перешкодою для скасування в судовому порядку недостовірного запису в ЄДР, наявність якого порушує права чи законні інтереси позивача.

Тобто питання наявності правових підстав для скасування певного реєстраційного запису не залежить від дотримання державним реєстратором визначеного Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань" порядку та способу його дій і у випадку встановлення судом в межах відповідного спору незаконності підстави для вчинення такого запису, яким порушуються права та інтереси позивача, існують правові підстави для його скасування.

Отже, висновок господарського суду апеляційної інстанції про те, що дотримання державним реєстратором процедури та порядку, визначених зазначеним Законом, під час проведення державної реєстрації припинення ТОВ "МПТ" унеможлиблює порушення прав позивача, за захистом яких подано відповідний позов, є необґрунтованим, адже наявність реєстраційного запису про припинення Товариства, вчиненого за наслідками порушення встановленого законодавством порядку припинення юридичної особи у випадку неможливості

задоволення вимог кредиторів наявним у нього майном, безумовно впливає на права та інтереси позивача, майнові вимоги якого внаслідок таких дій залишилися незадоволеними.

Відповідно до частини першої статті 95 Закону про банкрутство (в редакції, чинній на момент припинення) якщо вартості майна боржника – юридичної особи, щодо якого прийнято рішення про ліквідацію, недостатньо для задоволення вимог кредиторів, така юридична особа ліквідується в порядку, передбаченому цим Законом. У разі виявлення зазначених обставин ліквідатор (ліквідаційна комісія) зобов'язаний звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство такої юридичної особи.

Невиконання вимог, передбачених частиною першою цієї статті, є підставою для відмови у внесенні запису про ліквідацію юридичної особи до ЄДР (частина п'ята статті 95 Закону про банкрутство (в редакції, чинній на момент припинення)).

З огляду на встановлені судом першої інстанції обставини, зокрема щодо недостатності вартості майна ТОВ "МПТ" станом на 16.02.2016 (на момент його припинення) для задоволення вимог за договором про відкриття кредитної лінії від 21.06.2011, КГС ВС дотримується висновку, що в межах встановлених обставин у спірних правовідносинах відповідно до частини третьої статті 110 ЦК України, частини першої статті 95 Закону про банкрутство (в редакції, чинній на момент припинення) ліквідація ТОВ "МПТ" мала б відбуватися в порядку, передбаченому зазначеним Законом.

При цьому внесення запису про припинення юридичної особи унеможлиблює існування у неї правоздатності, яка могла б забезпечити можливість пред'явлення безпосередньо до такої особи вимог про оскарження рішень її органів щодо внесення спірного запису чи інших дій, пов'язаних з її припиненням, а тому належним способом захисту прав та інтересів в такому випадку є пред'явлення позову до державного реєстратора з вимогою про скасування зазначеного запису.

У постанові від 17.06.2020 у справі № 826/10249/18 ВП ВС зазначила про те, що позовна вимога про скасування державної реєстрації припинення юридичної особи відповідає належному способу захисту прав та інтересів.

Ураховуючи викладене, КГС ВС дотримується правового висновку, що вимога про скасування запису в ЄДР про припинення юридичної особи, пред'явлена до державного реєстратора з підстав порушення порядку та процедури ліквідації такої юридичної особи, є належним способом захисту порушених прав та інтересів особи і її розгляд не обмежується перевіркою дій державного реєстратора, адже суду належить дослідити підстави для вчинення такого запису щодо їх законності і вплив таких дій на права та інтереси позивача.

За результатами розгляду касаційної скарги ТОВ "Фінансова компанія "Фінгруп Фактор" у цій справі постанову Північного апеляційного господарського суду від 22.06.2020 у справі скасовано, а рішення Господарського суду міста Києва від 27.01.2020 залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС 18.08.2020 у справі № 910/13125/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91067751>.

8. Щодо підстав відкриття провадження у справі про банкрутство

Установлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є обов'язковою умовою для відкриття провадження у справі про банкрутство.

Заперечення боржника щодо вимог заявника у вигляді позову (предметом якого є оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги кредитора), поданого до суду до звернення кредитора із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, беззаперечно свідчить про наявність спору про право в розумінні положень частини шостої статті 39 КУзПБ

КГС ВС розглянув справу за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю "С І А" (далі – ТОВ "С І А"), Товариства з обмеженою відповідальністю "Сучасні ринкові інновації" (далі – ТОВ "Сучасні ринкові інновації") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний" (далі – ТОВ "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний") про відкриття провадження у справі про банкрутство і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 24.04.2020, зокрема, відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний", визнано грошові вимоги ТОВ "С І А" та ТОВ "Сучасні ринкові інновації" до боржника, введено процедуру розпорядження майном ТОВ "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний".

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 18.06.2020 зазначену ухвалу господарського суду скасовано, прийнято нове рішення, яким відмовлено у відкритті провадження про банкрутство ТОВ "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний".

Крім того, як встановлено судами у цій справі, у провадженні господарського суду міста Києва перебуває справа № 910/8466/20 за позовом ТОВ "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний" до ТОВ "С І А" про визнання недійсними договорів про надання поворотної фінансової допомоги від 23.04.2019 та від 13.05.2019, укладених між ТОВ "С І А" та боржником, на підставі яких виникли та заявлені грошові вимоги ТОВ "С І А", а також справа № 910/3247/20 за позовом ТОВ "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний" до ТОВ "Сучасні ринкові інновації" про визнання недійсними договору позики від 20.12.2014 та додаткових угод до нього.

Касаційна скарга ТОВ "Сучасні ринкові інновації" обґрунтована, зокрема, тим, що у цьому випадку відсутній спір про право щодо заявлених вимог; під час відкриття провадження ТОВ "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний" не подало відзиву у справі та жодного документа, в якому боржник заперечує проти наявності заборгованості перед ТОВ "Сучасні ринкові інновації" та ТОВ "С І А". Заперечення боржник подав лише в суд апеляційної інстанції та не обґрунтував неможливість їх подання до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

21.04.2019 набрав чинності КУзПБ, який введено в дію 21.10.2019.

Згідно з преамбулою до КУзПБ він встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника – юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи.

Порядок відкриття провадження у справі про банкрутство регламентований статтею 39 КУзПБ.

При цьому відповідно до положень КУзПБ законодавець, на відміну від Закону про банкрутство, відмовився від таких умов відкриття провадження у справі про банкрутство, як обґрунтування ініціюючим кредитором (чи декількома кредиторами у випадку подання єдиної заяви про відкриття процедури банкрутства) доказів відкриття виконавчого провадження не менше трьох місяців до моменту відкриття процедури банкрутства та мінімальний сукупний розмір безспірних вимог кредитора (кредиторів), що становив не менше трьохсот розмірів мінімальних заробітних плат.

За змістом положень частин першої – п'ятої статті 39 КУзПБ завданням підготовчого засідання господарського суду під час розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є перевірка обґрунтованості вимог заявника (заявників) стосовно відповідності таких вимог поняттю "грошове зобов'язання" боржника перед ініціюючим кредитором; встановлення наявності спору про право; з'ясування обставин задоволення таких вимог до проведення підготовчого засідання у справі.

За частиною шостою статті 39 КУзПБ господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Відсутність спору про право в межах процедури банкрутства полягає у відсутності неоднозначності у вирішенні питань щодо сторін зобов'язання, суті (предмета) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, а також строку виконання зобов'язання тощо.

Методом встановлення таких фактів є дослідження господарським судом відзиву боржника, заслуховування пояснень представника боржника або дослідження Єдиного реєстру судових рішень, відомості з якого відкритими та загальнодоступними, щодо перебування на розгляді іншого суду позову боржника до ініціюючого кредитора із зазначених питань.

Можливість подати відзив на заяву про відкриття провадження у справі та викласти свої заперечення щодо вимог заявника (заявників) надана боржнику статтею 36 КУзПБ.

КГС ВС зауважує, що заперечення боржника щодо вимог заявника у вигляді позову (предметом якого є оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги кредитора), який подано до суду до подання заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство беззаперечно свідчить про наявність спору про право, у розумінні положень частини шостої статті 39 КУзПБ.

При цьому КГС зазначає, що суд першої інстанції під час проведення підготовчого засідання не має можливості вирішувати такий спір про право, що пов'язано з особливостями позовного провадження (пред'явлення позову, можливість подання зустрічного позову, склад учасників справи у позовному провадженні, прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі), а також диспозитивністю господарського судочинства тощо.

Установлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є обов'язковою умовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника.

Відповідно, спори, які розглядаються судом у господарських справах № 910/8466/20 та № 910/3247/20, безпосередньо впливають на вирішення питання щодо існування заборгованості боржника перед кредиторами, на підставі якої ТОВ "С І А" та ТОВ "Сучасні ринкові інновації" подали заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, що підтверджує спірність таких вимог і, як наслідок, є перешкодою для відкриття справи про банкрутство.

Ураховуючи викладене, колегія суддів КГС ВС погодилася з висновком апеляційного господарського суду про передчасність відкриття провадження у справі про банкрутство та прийняттям нового рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство ТОВ "Ринок сільськогосподарської продукції "Столичний" і залишила без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 18.06.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.08.2020 у справі № 910/4658/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91016931>.

9. Щодо заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи

Виявлення одним з кредиторів (а не керуючим реструктуризацією) на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника недоліків декларації боржника про майновий стан не може бути підставою для відмови на цій стадії провадження у справі про неплатоспроможність боржника у відкритті такого провадження або для його закриття

КГС ВС розглянув справу за заявою боржника ОСОБА_1 (далі – боржник) про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

14.05.2020 Господарський суд Рівненської області постановив ухвалу (залишену без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 16.06.2020) про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введення процедури реструктуризації боргів боржника, мораторію на задоволення вимог кредиторів тощо.

10.07.2020 Публічне акціонерне товариство "Державний ощадний банк України" в особі філії – Рівненського обласного управління АТ "Ощадбанк" (далі – кредитор) подало касаційну скаргу, в якій просить скасувати зазначені рішення, а боржнику відмовити у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність. Касаційна скарга обґрунтована, зокрема, тим, що боржник подав податкові декларації, які не відображають достовірних даних; при ухваленні приватним виконавцем постанови про повернення виконавчого документа стягувачу у зв'язку з відсутністю у боржника майна були допущені порушення.

ОЦІНКА СУДУ

Підстави для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи наведені в частині другій статті 115 КУзПБ, згідно з якою боржник має право звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у разі, якщо: 1) розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати; 2) боржник припинив погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж двох місяців; 3) ухвалено постанову у виконавчому провадженні про відсутність у фізичної особи майна, на яке може бути звернено стягнення; 4) існують інші обставини, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності).

Про наявність наведених підстав у кожному конкретному випадку мають свідчити достатні фактичні обставини, які згідно із закріпленими в КУзПБ нормами і вказують на неплатоспроможність фізичної особи або загрозу її неплатоспроможності.

Ухвалення рішення про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника передуює проведенню в процедурі реструктуризації боржника перевірки декларації боржника та складенню керуючим реструктуризацією звіту про результати такої перевірки з виявленими недоліками декларації боржника про майновий стан (пункт 2 частини п'ятої статті 119, частина третя статті 122, пункт 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ).

Тому виявлення одним із кредиторів (а не керуючим реструктуризацією) на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника недоліків декларації боржника про майновий стан не може бути підставою для відмови на цій стадії провадження у справі про неплатоспроможність у відкритті такого провадження або для його закриття.

Крім того, за змістом пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ у разі встановлення обставин зазначення боржником у декларації про майновий стан неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника та членів його сім'ї ці недоліки не є підставою для закриття провадження у справі за умови, що вони усунуті упродовж семи днів після отримання звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки такої декларації шляхом надання суду

виправленої декларації про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів та витрат боржника та членів його сім'ї.

Допущені приватним (державним) виконавцем порушення у виконавчому провадженні зі стягнення заборгованості з боржника, зокрема здійснення повернення виконавчого документа з підстав відсутності у боржника майна, на яке може бути звернене стягнення, без врахування наявного у боржника майна, на яке в межах іншого виконавчого провадження зверталось стягнення, не можуть бути предметом розгляду при вирішенні питання щодо підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, оскільки відповідні дії/бездіяльність приватного виконавця можуть бути предметом оскарження за умови дотримання встановленого законом порядку та підстав для такого оскарження – у межах відповідного виконавчого провадження. Крім того, боржник не приховував інформацію щодо зазначеного нерухомого майна, зазначивши про нього в заяві про відкриття провадження про неплатоспроможність боржника, як цього вимагають норми пункту 4 частини третьої статті 116 КУзПБ.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС залишено без змін ухвалу Господарського суду Рівненської області від 14.05.2020 та постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 16.06.2020 у справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.08.2020 у справі № 918/127/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90936142>.

10. Щодо набуття статусу конкурсного кредитора

Особа набуває статусу конкурсного кредитора (сторони, учасника провадження у справі про банкрутство) з повним обсягом процесуальної дієздатності (в тому числі правом оскарження судових рішень) за сукупності таких умов:

- подання до господарського суду письмових заяв з вимогами до боржника, а також документів, що їх підтверджують, протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство;
- розгляд господарським судом заяв конкурсних кредиторів у попередньому засіданні суду;
- визнання вимог таких кредиторів, що формалізується у судовому рішенні господарського суду – ухвалі.

Ухвала про відкриття провадження у справі про банкрутство має наслідком зміну порядку задоволення вимог заставодержателя майна боржника, у зв'язку з чим є судовим рішенням, яке ухвалено про права та інтереси цієї особи, що надає заставодержателю права заперечувати у підготовчому засіданні відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з наділенням у такому разі заставодержателя процесуальними правами учасника у справі про банкрутство - щодо подання клопотань, надання доказів тощо, а відповідно, і процесуальним правом на оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство у розумінні частини першої статті 254 ГПК України

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС розглянула справу про банкрутство за заявою ОСОБА_1 до Публічного акціонерного товариства «Златобанк» (ПАТ «ЗЛАТО», державна реєстрація змін 17.07.2019) і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 19.06.2019 відкрито провадження у справі про банкрутство Публічного акціонерного товариства «Златобанк» (далі – ПАТ «Златобанк», боржник); введено мораторій на задоволення вимог кредиторів; введено процедуру розпорядження майном боржника. Ухвала мотивована тим, що ПАТ «Златобанк» не є банком та має ознаки неплатоспроможності.

08.07.2019 Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – ФГВФО) звернувся до Північного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, до якої приєдналися ОСОБА_3 та ОСОБА_4, з вимогою скасувати зазначену ухвалу суду у справі та постановити нову ухвалу, якою відмовити у порушенні провадження у справі про банкрутство ПАТ «Златобанк».

До Північного апеляційного господарського суду з апеляційними скаргами на ухвалу Господарського суду міста Києва від 19.06.2019 звернулися також Товариство з обмеженою відповідальністю «Біпродукт» (далі – ТОВ «Біпродукт») та Національний банк України (далі – НБУ), які просили ухвалити нове рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство ПАТ «Златобанк».

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 11.03.2020 апеляційне провадження за апеляційними скаргами ФГВФО, до якого приєдналися ОСОБА_3 та ОСОБА_4, НБУ, ТОВ «Біпродукт», на ухвалу Господарського суду міста Києва від 19.06.2019 у справі закрито; справу повернуто до Господарського суду міста Києва.

Ухвала мотивована тим, що особи, які подали апеляційні скарги, не мають статусу учасника справи про банкрутство в розумінні КУзПБ, оскільки ані НБУ, ані ФГВФО не належать до осіб, що є учасниками справи про банкрутство як суб'єкти, які виконують публічні функції. Водночас вони не позбавлені права бути такими як господарюючі суб'єкти.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо конкурсних кредиторів

Набуття статусу кредитора законодавець пов'язує з наявністю в особи (як фізичної, так і юридичної) грошових вимог до боржника, поданих у встановленому законом порядку.

ВС у постанові від 17.12.2019 у справі № 01/1494 (14-01/1494) наведено правову позицію, яка полягає у тому, що «особа, яка має грошові вимоги до боржника, набуває статусу учасника провадження у справі про банкрутство, а саме кредитора, лише після заявлення у встановленому порядку грошових вимог до боржника. Тільки після цього така особа має процесуальне право на оскарження процесуальних документів у справі про банкрутство».

Наявність різних правових позицій із зазначеного питання не сприяє єдності правозастосовної практики і розумній передбачуваності судових рішень, тому судова палата з огляду на подібність правового регулювання набуття статусу конкурсним кредитором у справі про банкрутство за нормами Закону про банкрутство та КУзПБ вважає за необхідне відступити від висновків щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладених у раніше ухвалених рішеннях ВС, зокрема у постановах від 18.04.2018 у справі № 922/2362/17, від 02.10.2019 у справі № 910/9535/18, від 17.12.2019 у справі № 01/1494 (14-01/1494).

Законодавством про банкрутство для конкурсних кредиторів встановлено більш складний порівняно з іншими учасниками справи порядок набуття статусу учасника провадження у справі про банкрутство. Такий статус наділяє учасника повним обсягом процесуальної дієздатності, в тому числі правом оскаржувати судові рішення, оскаржувати дії боржника, розпорядника майном, керуючого санацією, ліквідатора, звертатися про визнання недійсними угод боржника тощо.

Набуття такого статусу остаточно формалізується ухвалою суду про визнання вимог кредитора.

За приписами частини другої статті 47 КУзПБ у попередньому засіданні господарський суд розглядає всі вимоги кредиторів, що надійшли протягом строку, передбаченого частиною першою статті 45 цього Кодексу, в тому числі щодо яких були заперечення боржника або розпорядника майна. Нормами цієї статті передбачено, що за результатами попереднього засідання господарський суд постановляє ухвалу, тобто чітко визначений порядок формалізації конкурсного кредитора як учасника провадження у справі про банкрутство.

Порядок набуття конкурсним кредитором статусу учасника провадження у справі про банкрутство є чітким, зрозумілим та однозначним, тобто таке нормативне регулювання унеможлиблює довільне його трактування.

Отже, лише після вчинення всіх передбачених статтею 23 Закону про банкрутство та статтею 45 КУзПБ дій, прийняття судом відповідної ухвали про повне або часткове визнання його вимог (частина шоста статті 23 Закону про банкрутство, частина шоста статті 45, стаття 47 КУзПБ) кредитор набуває статусу учасника провадження у справі про банкрутство та повну процесуальну дієздатність – здатність особисто здійснювати процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді (стаття 44 ГПК України).

Ураховуючи наведене, а також приписи статей 1, 45, 47 КУзПБ, суд погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про те, що лише за сукупністю встановлених Законом про банкрутство, КузПБ дій (пред'явлення грошових вимог; доведення свого права вимоги перед судом; розгляд грошових вимог судом (перевірка наявності такого права у кредитора; правомірність його набуття; невтрата цього права у зв'язку з позовною давністю тощо); визнання їх судом) кредитор може набути правового статусу учасника у справі про банкрутство.

Отже, правильним є висновок апеляційного суду, що ОСОБА_3, ОСОБА_4, ТОВ «Біпродукт», які подали заяви з грошовими вимогами до боржника, набувають

статусу учасника справи – конкурсного кредитора з моменту визнання їх грошових вимог у судовому порядку, що формалізується відповідним судовим рішенням господарського суду (ухвалою).

Водночас слід зауважити, що відповідно до абзацу першого частини шостої статті 45 КУзПБ кредитор має право отримувати від розпорядника майна інформацію щодо вимог інших кредиторів. Такий кредитор може подати розпоряднику майна, боржнику та суду заперечення щодо визнання вимог інших кредиторів.

Ураховуючи термінологічне визначення поняття «кредитор», наведене у абзаці десятому частини першої статті 1 КУзПБ, порядок набуття кредитором статусу учасника провадження у справі про банкрутство, який визначений приписами статті 45 КУзПБ, суд вважає, що кредитори (в розумінні абзацу десятого частини першої статті 1 КУзПБ, окрім тих, хто ініціював провадження у справі про банкрутство) з моменту подання заяви, передбаченої абзацом першим частини першої статті 45 КУзПБ, можуть скористатися правами, визначеними абзацом першим частини шостої названої статті, та правом оскарження судових рішень у справі про банкрутство як особи, які не брали участі у справі (частина перша статті 254 ГПК України), якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки.

Стосовно осіб, грошові вимоги яких до боржника відхилені судом (абзац 4 частини шостої статті 45 КУзПБ), суд звертається до правової позиції ВС, викладеної у постанові від 11.06.2020 у справі № 916/3200/17, згідно з якою «особа, яка за наслідком відмови у визнанні її грошових вимог конкурсного характеру відповідно до статей 1, 23 Закону про банкрутство та статей 1, 45, 46 Кодексу України з процедур банкрутства, не набула статусу кредитора боржника у справі про банкрутство, не може вважатися учасником справи про банкрутство та не має процесуальної дієздатності, визначеної законодавством про банкрутство, щодо оскарження ухвали місцевого суду про затвердження реєстру вимог кредиторів у справі про банкрутство та наступних судових рішень у справі про банкрутство (введення санації, введення ліквідаційної процедури та інших), за винятком залучення такої особи у справу про банкрутство у випадку розгляду майнових та інших спорів щодо боржника, відповідно до пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України та статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства».

Щодо статусу забезпечених кредиторів

З моменту введення в дію КУзПБ правове регулювання статусу забезпеченого кредитора, зокрема в частині порядку набуття ним статусу учасника (сторони) у справі про банкрутство, не змінилося. Тобто наявність забезпечення виконання грошового зобов'язання у вигляді застави/іпотеки надає такій особі (статус кредитора якої ще не підтверджено) певні особливості у статусі і обсязі протягом процедур банкрутства порівняно з іншими кредиторами боржника. Відповідно до висновків про застосування норми права, викладених у постанові КГС ВС від 22.10.2019 у справі № 910/11946/18, визначені Законом про банкрутство наслідки, що настають з моменту порушення справи про банкрутство, полягають, зокрема, в обмеженні прав заставодержателя майна боржника вільно обирати

способи та процедуру звернення стягнення на передане в заставу (іпотеку) майно, а також в особливостях задоволення вимог забезпечених кредиторів до боржника лише в порядку, передбаченому Законом про банкрутство, та в межах провадження у справі про банкрутство. А тому ухвала про відкриття провадження у справі про банкрутство має наслідком зміну порядку задоволення вимог заставодержателя майна боржника, у зв'язку з чим є судовим рішенням, яке ухвалене про права та інтереси цієї особи. Це надає заставодержателю права заперечувати у підготовчому засіданні відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з наділенням у такому разі заставодержателя процесуальними правами учасника у справі про банкрутство – щодо подання клопотань, надання доказів тощо, а відповідно, і процесуальним правом на оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство у розумінні частини першої статті 254 ГПК України.

Отже, КГС ВС вважає, що апеляційний господарський суд під час прийняття оскарженої ухвали передчасно не взяв до уваги висновки ВС, викладені, зокрема, у постанові ВС від 22.10.2019 у справі № 910/11946/18, з посиланням на те, що вони стосуються дії та застосування норм Закону про банкрутство, який діяв до 21.10.2019, і не звернув уваги на те, що у наведеній постанові передусім досліджувалося порушення права заставодержателя майна боржника та вплив дії з відкриття провадження у справі про банкрутство на його статус саме як заставодержателя, правовий статус якого з введенням у дію КУзПБ не змінився, як і не змінилося правове регулювання статусу забезпеченого кредитора за КУзПБ порівняно із Законом про банкрутство.

Ураховуючи, що суд апеляційної інстанції при постановленні оскаржуваної ухвали допустив неправильне тлумачення статей 1, 45 КУзПБ щодо статусу забезпечених кредиторів (учасника провадження), статей 231 та 264 ГПК України щодо закриття провадження, а також неправильно застосував приписи статей 17, 254, 255, 264 ГПК України, пункт 5 частини першої статті 7 Закону України "Про судовий збір" щодо повернення судового збору, що стало підставою для передчасного висновку про наявність підстав для закриття апеляційного провадження у справі стосовно ФГВФО та НБУ, палата суддів КГС ВС частково задовольнила касаційні скарги, скасувала ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 11.03.2020 в частині закриття апеляційного провадження за апеляційними скаргами ФГВФО (до якої приєдналися ОСОБА_3, ОСОБА_4) та НБУ, а також в частині повернення сплаченого судового збору за подання апеляційних скарг та направила справу у скасованій частині на розгляд до Північного апеляційного господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.07.2020 у справі № 910/4475/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90743553>.

11. Щодо накладення арешту на право оренди майна боржника-орендаря

Виконавцю не надано права накладати арешт на право оренди майна боржника-орендаря, яке за змістом наведених законодавчих норм є об'єктом цивільних прав, іншим, ніж майно (кошти), та має обмежену оборотоздатність для боржника-орендаря

КГС ВС розглянув справу за позовом Державного підприємства "Морський торговельний порт "Чорноморськ" до Товариства з обмеженою відповідальністю "ЄВРОПІАН АГРО ІНВЕСТМЕНТ ЮКРЕЙН" (далі – ТОВ "ЄВРОПІАН АГРО ІНВЕСТМЕНТ ЮКРЕЙН") про стягнення коштів і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 19.02.2020 скасовано ухвалу Господарського суду Одеської області від 22.11.2019; визнано протиправною та скасовано постанову приватного виконавця від 01.10.2019 про арешт майна боржника у виконавчому провадженні № 60072608.

11.03.2020 ДП "Морський торговельний порт "Чорноморськ" та приватний виконавець звернулися до ВС з касаційними скаргами на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 19.02.2020, в яких просять скасувати цю постанову та залишити в силі ухвалу Господарського суду Одеської області від 22.11.2019. Обґрунтовуючи касаційну скаргу, скаржники зауважили, що право оренди державного майна є майновим правом відповідача-орендаря, тому під час здійснення виконавчого провадження щодо стягнення з орендаря-боржника заборгованості на користь позивача за судовим рішенням, приватний виконавець має право накласти арешт та реалізувати такі майнові права відповідача в порядку, передбаченому Законом України "Про виконавче провадження".

ОЦІНКА СУДУ

Аналіз положень статей 10, 18, 48, 56 Закону України "Про виконавче провадження", абзаців восьмого та одинадцятого пункту 2 статті 4 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" не дає підстав стверджувати, що майно боржника і речові права на це майно є одним об'єктом. Адже положення статті 18 Закону України "Про виконавче провадження" наділяють виконавця правом накладати арешт на рухоме майно, а також нерухоме майно: будівлю, іншу капітальну споруду, але не свідчать такою ж мірою про поширення цієї норми на арешт права оренди такого майна як речового права.

Так само не вбачається однозначно й право виконавця накладати арешт на майнові (речові) права (тобто на право оренди) з приписів статті 56 Закону України "Про виконавче провадження", оскільки вона регулює питання арешту і вилучення тільки майна (коштів) боржника і не містить застереження, яке б дозволяло поширити цю норму на майнові (речові) права, як це зроблено, наприклад, у пункті 1 частини першої статті 10 цього Закону, де законодавець прирівнює майно і майнові права, на що вказує словосполучення "майно (майнові права) боржника".

Тож, визначаючи наявність чи відсутність у приватного виконавця права накладати арешт на майнові (речові) права боржника, відповідні норми Закону України "Про виконавче провадження" слід застосовувати у їх системному зв'язку зі спеціальним законодавством, яке регулює зміст відповідного права, а також порядок його виникнення, зміни та припинення.

Відповідно до статті 4 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" об'єктами оренди за цим Законом є нерухоме майно (будівлі, споруди, нежитлові приміщення) та інше окреме індивідуально визначене майно підприємств. Зазначеним Законом не передбачено можливості продажу прав на таке майно (зокрема, право оренди).

Частиною другою статті 26 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) встановлено вичерпний перелік підстав припинення договору оренди, а саме: закінчення строку, на який його було укладено; приватизація об'єкта оренди орендарем (за участі орендаря); банкрутство орендаря; загибель об'єкта оренди; ліквідація юридичної особи, що була орендарем або орендодавцем. У цьому переліку відсутня така підстава як реалізація арештованого майнового права (права оренди), належного боржникові.

З огляду на приписи частини першої статті 317, частини першої статті 119 ЦК України право оренди є речовим правом на нерухоме майно, похідним від права власності та притаманним саме власнику такого майна, який має право розпоряджатися (реалізовувати) право оренди на власний розсуд. Проте боржник не наділений таким правом.

За змістом статей 177, 178 ЦК України майнові права є об'єктами цивільних прав, можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи.

Отже, з аналізу положень Закону України "Про оренду державного та комунального майна", статті 4 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" випливає, що право на оренду (право оренди) майна, яке набуто орендарем на підставі договору оренди, є похідним від права власності майновим правом у розумінні статей 177 і 178 ЦК України, щодо якого законодавством встановлено певні обмеження, які визначають рівень його оборотоздатності. Тобто лише власник майна має право розпоряджатися (реалізовувати) право оренди на власний розсуд, боржник таким правом не наділений.

Системний аналіз норм статті 19 Конституції України, статей 10, 18, 56 Закону України "Про виконавче провадження", статей 177, 178, 190 ЦК України свідчить, що виконавцю не надано права накладати арешт на право оренди майна боржника-орендаря, яке за змістом наведених законодавчих норм є об'єктом цивільних прав, іншим, ніж майно (кошти), та має обмежену оборотоздатність для боржника-орендаря.

Відповідно до висновку про застосування норм права у подібних правовідносинах, викладеного у пункті 6.41 постанови ВП ВС від 18.03.2020 у справі № 904/968/18, "виконавець, виконуючи рішення, не може бути наділений більшими повноваженнями щодо майнових прав, ніж має щодо цих самих майнових прав сам боржник".

Застосування виконавцем такого заходу примусового виконання рішень як звернення стягнення на право оренди рухомого та нерухомого майна є можливим стосовно власника такого майна, а також у тих випадках, коли право на таке відчуження щодо іншої, крім власника, особи, передбачено законом або договором (заставодержатель права оренди такого майна тощо).

Отже, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що під час виконання рішення суду арештованими можуть бути лише ті майнові права, які належать боржнику та які міг відчужити сам боржник, а кошти, виручені від їх продажу, спрямувати на погашення вимог стягувача до боржника у виконавчому провадженні.

Ураховуючи викладене, КГС ВС залишив без змін постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 19.02.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.08.2020 у справі № 916/1092/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90827119>.

12. Щодо зняття арешту з рахунку боржника, який використовується для виплати заробітної плати

Чинним законодавством України не передбачено відкриття суб'єктам господарювання рахунків зі спеціальним режимом їх використання для виплати заробітної плати, однак у разі виникнення у боржника зобов'язання з виплати заробітної плати у певному розмірі арешт на кошти, які знаходяться на поточному рахунку боржника, у такому самому розмірі не може бути накладений, а якщо він накладений, то підлягає зняттю.

Таке зняття арешту здійснюється виконавцем відповідно до частини четвертої статті 59 Закону України «Про виконавче провадження» на підставі поданих боржником документів, що підтверджують виникнення у боржника зобов'язання з виплати заробітної плати та його розмір. Арешт у розмірі суми зобов'язання з виплати заробітної плати може бути також знятий судом у порядку оскарження відмови виконавця зняти арешт з коштів, призначених саме для виплати заробітної плати.

КГС ВС розглянув справу за позовом Комунального підприємства «Славутське житлово-комунальне об'єднання» (далі – Підприємство) до Товариства з обмеженою відповідальністю «Альтернативна Теплова Компанія» (далі – Товариство) про стягнення коштів і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 16.01.2020 задоволено заяву Товариства про перегляд постанови Північно-західного апеляційного господарського суду від 23.04.2019 у справі за нововиявленими обставинами. Зазначену постанову в частині стягнення пені, 3 % річних, інфляційних втрат скасовано; у цій частині ухвалено нове рішення про відмову в позові; стягнуто з Товариства на користь Підприємства витрати зі сплати судового збору; видано судові накази від 11.02.2020.

У квітні 2020 року Підприємство звернулося до Господарського суду Рівненської області зі скаргою на дії відділу державної виконавчої служби, в якій просило визнати протиправними дії старшого державного виконавця та скасувати постанови про арешт коштів боржника від 11.03.2020, 17.02.2020.

Скаргу мотивовано тим, що державним виконавцем у межах зведеного виконавчого провадження було накладено арешт на рахунки Підприємства, зокрема на рахунок IBAN № НОМЕР_1, який відкритий в АТ «Ощадбанк», з якого здійснюється виплата заробітної плати працівникам Підприємства і сплата податків та зборів. Отже, такий рахунок відноситься до рахунків зі спеціальним режимом використання, на які виконавчою службою відповідно до вимог законодавства арешт не накладається, а виокремлення таких рахунків належить до повноважень виконавчої служби.

ОЦІНКА СУДУ

Під час вчинення виконавчих дій виконавець має право накладати арешт на кошти боржника, що містяться на його рахунках у банківських установах.

У статті 48 Закону України «Про виконавче провадження» встановлено невичерпний перелік рахунків, на кошти на яких накладати арешт заборонено. При цьому зазначено, що законом можуть бути визначені й інші кошти на рахунках боржника, звернення стягнення або накладення арешту на які заборонено.

Виконуючи рішення суду, виконавець може накладати арешт на будь-які кошти на рахунках боржника в банківських установах, крім тих, накладення арешту на які заборонено законом. У такому разі саме банк, який виконує відповідну постанову виконавця про арешт коштів боржника, відповідно до частини третьої статті 52 Закону України «Про виконавче провадження» повинен визначити статус коштів і рахунку, на якому вони знаходяться. У разі знаходження коштів на рахунку, на якому заборонено накладення арешту, банк зобов'язаний повідомити виконавця про цільове призначення коштів на рахунку та повернути його постанову без виконання. Зазначене є підставою для зняття виконавцем арешту із цих коштів згідно із частиною четвертою статті 59 Закону України «Про виконавче провадження».

Виконавець може самостійно зняти арешт з усіх або частини коштів на рахунку боржника у банківській установі в разі отримання документального підтвердження, що рахунок боржника має спеціальний режим використання та/або звернення стягнення на такі кошти заборонено законом (частина четверта статті 59 Закону України «Про виконавче провадження»).

Чинним законодавством України не передбачено відкриття суб'єктам господарювання рахунків зі спеціальним режимом їх використання для виплати заробітної плати.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що рахунок IBAN № НОМЕР_1 є поточним рахунком і не є рахунком зі спеціальним режимом використання. При цьому АТ «Ощадбанк» у довідці про відкриті Підприємству рахунки зазначив, що такий рахунок може використовуватися для здійснення інших операцій (у тому числі, але не виключно, для виплати заробітної плати та сплати податків). Крім того, АТ «Ощадбанк» також не визнав цей рахунок і кошти на ньому такими, на які законом заборонено накладати арешт та звертати стягнення.

Отже, зобов'язання з виплати заробітної плати мають пріоритет перед іншими зобов'язаннями суб'єкта господарювання, у тому числі тими, які виконуються в примусовому порядку виконання судових рішень.

У разі виникнення у боржника зобов'язання з виплати заробітної плати в певному розмірі на кошти, які знаходяться на поточному рахунку боржника, у такому самому розмірі не може бути накладений арешт, а якщо він накладений, то підлягає зняттю.

Таке зняття арешту здійснюється виконавцем відповідно до частини четвертої статті 59 Закону України «Про виконавче провадження» на підставі поданих боржником документів, що підтверджують виникнення в боржника зобов'язання з виплати заробітної плати та його розмір. Арешт у розмірі суми зобов'язання з виплати заробітної плати може бути також знятий судом у порядку оскарження відмови виконавця зняти арешт з коштів, призначених саме для виплати заробітної плати.

Судом апеляційної інстанції у розгляді скарги на дії відділу державної виконавчої служби встановлено, що зі скарги не вбачається, яка саме сума потрібна Підприємству для виплати заробітної плати працівникам, тобто вимога скаржника є неконкретизованою. При цьому судами попередніх інстанцій не встановлено, що боржник звертався до виконавця із заявою про виникнення в нього зобов'язання з виплати заробітної плати в певному розмірі (з документами, що підтверджують ці обставини) та просив не накладати або зняти арешт з відповідної суми коштів на рахунку IBAN № НОМЕР_1 для виплати заробітної плати своїм працівникам.

З огляду на викладене КГС ВС вважає, що суд апеляційної інстанції правомірно відмовив у задоволенні скарги Підприємства на дії відділу державної виконавчої служби, у зв'язку з чим залишив без змін постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 16.01.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.07.2020 у справі № 918/635/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90283288>.

13. Щодо судді, який брав участь у вирішенні справи

Під вирішенням справи в суді апеляційної інстанції слід розуміти ухвалення судового рішення у формі постанови за наслідком розгляду апеляційної скарги та перегляду рішення або ухвали про закриття провадження у справі місцевого господарського суду, які ухвалюються/постановляються судом першої інстанції по суті спору.

Справа в суді апеляційної інстанції не вирішується постановленням ухвал (за результатом перевірки матеріалів поданої апеляційної скарги та за наслідком вирішення процедурних процесуальних питань, пов'язаних з рухом справи), а суддя, який входив до складу колегії суддів, що постановила ухвалу, не може вважатися таким, що вже брав участь у вирішенні справи в суді апеляційної інстанції в розумінні частини третьої статті 36 ГПК України.

Ухвала апеляційного господарського про залишення апеляційної скарги без розгляду не є судовим рішенням, ухваленим по суті спору, а суддя, який брав участь у постановленні такої ухвали, не може вважатися суддею, який брав участь у вирішенні справи, оскільки за цією ухвалою суд не здійснив ні розгляду апеляційної скарги, ні перегляду рішення місцевого господарського суду, не вирішував спір по суті справи

КГС ВС розглянув справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Будівельно-інвестиційна компанія «ПСП.ЛТД», Товариства з обмеженою відповідальністю «ІСМ Інтернешнл ЛТД» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Північний апеляційний господарський суд постановою від 28.01.2020, ухваленою за результатом четвертого нового розгляду справи, залишив без змін рішення Господарського суду міста Києва від 20.02.2019, яким відмовлено в задоволенні позову.

Позивач звернувся з касаційною скаргою на зазначені рішення судів, в якій просить передати справу на новий розгляд. Підставою касаційного оскарження скарги зазначає, що справу розглянуто і вирішено у суді апеляційної інстанції з порушенням частини третьої статті 36 ГПК України, а саме неповноважним складом суду, за участі судді, який не мав права брати повторну участь у розгляді справи в суді апеляційної інстанції. За твердженням скаргника, суддя Північного апеляційного господарського суду Майданевич А. Г. неодноразово брав участь у розгляді цієї справи, з огляду на що не мав права брати участь у складі колегії суддів у новому розгляді справи та, зокрема, в ухваленні оскаржуваної постанови Північного апеляційного господарського суду від 28.01.2020.

ОЦІНКА СУДУ

Як вбачається з матеріалів справи, ця справа розглядалася господарськими судами неодноразово.

Відповідно до частини третьої статті 33 ГПК України перегляд в апеляційному порядку судових рішень судів першої інстанції здійснюється колегією суддів суду апеляційної інстанції у складі трьох суддів.

За змістом частини другої статті 35 ГПК України суддя підлягає відводу (самовідводу) за наявності обставин, установлених статтею 36 цього Кодексу.

Згідно з частиною третьою статті 36 ГПК України суддя, який брав участь у вирішенні справи в суді апеляційної інстанції, не може брати участі у розгляді цієї самої справи в судах касаційної або першої інстанцій, а також у новому розгляді справи після скасування постанови суду апеляційної інстанції.

Отже, передбачена частиною третьою статті 36 ГПК України недопустимість повторної участі судді у розгляді справи полягає у тому, що у новому розгляді справи після скасування постанови суду апеляційної інстанції не може брати участь суддя, який вже брав участь саме у вирішенні справи по суті в суді апеляційної інстанції.

Наведена норма містить такі поняття як «вирішення» та «розгляд» справи, які з огляду на їх зміст та значення не можна ототожнювати.

Відповідно до частини другої статті 270 ГПК України розгляд справ у суді апеляційної інстанції починається з відкриття першого судового засідання або через п'ятнадцять днів з дня відкриття апеляційного провадження, якщо справа розглядається без повідомлення учасників справи.

За змістом частин третьої, четвертої статті 232 ГПК України розгляд справи по суті судом першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду.

Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку закінчується прийняттям постанови.

Частинами першою, другою статті 281 ГПК України визначено, що суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги ухвалює судові рішення у формі постанов згідно з вимогами, встановленими статтею 34 та главою 9 розділу III цього Кодексу, з урахуванням особливостей, зазначених у цій главі.

Процедурні питання, пов'язані з рухом справи, клопотання та заяви учасників справи, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення провадження у справі, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються судом апеляційної інстанції шляхом постановлення ухвал в порядку, визначеному цим Кодексом для постановлення ухвал суду першої інстанції.

Аналіз наведених норм процесуального права свідчить про те, що під вирішенням справи в суді апеляційної інстанції слід розуміти ухвалення судового рішення у формі постанови за наслідком розгляду апеляційної скарги та перегляду рішення або ухвали про закриття провадження у справі місцевого господарського суду, які ухвалюються/постановляються судом першої інстанції по суті спору.

При цьому суд касаційної інстанції зазначає, що ухвали суду апеляційної інстанції, постановлені до початку розгляду справи у суді апеляційної інстанції за результатом перевірки матеріалів поданої апеляційної скарги, не стосуються ні розгляду, ні вирішення справи.

Крім того, ухвали, постановлені при розгляді справи за наслідком вирішення процедурних процесуальних питань, пов'язаних з рухом справи (зокрема, ухвали про відкладення розгляду справи, оголошення перерви у розгляді справи, зупинення провадження), за якими провадження у справі не закінчується, також не стосуються вирішення справи.

Постановленням таких ухвал (за результатом перевірки матеріалів поданої апеляційної скарги та за наслідком вирішення процедурних процесуальних питань, пов'язаних з рухом справи) справа в суді апеляційної інстанції не вирішується, а суддя, який входив до складу колегії суддів, що постановила ухвалу, не може вважатися таким, що вже брав участь у вирішенні справи в суді апеляційної інстанції в розумінні частини третьої статті 36 ГПК України.

Ураховуючи викладене, колегія суддів КГС ВС вважає безпідставними посилання скаржника в касаційній скарзі на ухвали Київського апеляційного господарського суду від 09.10.2015, 23.08.2016, 09.11.2017 про прийняття апеляційної скарги до провадження та від 19.12.2017 про задоволення заяви колегії суддів про самовідвід як на докази повторної участі у розгляді справи судді Північного апеляційного господарського суду Майданевича А. Г., який у складі колегії суддів ухвалив оскаржувану постанову від 28.01.2020 у цій справі за наслідком четвертого нового розгляду справи, оскільки ці ухвали були постановлені до початку розгляду справи судом апеляційної інстанції та не стосуються ні розгляду, ні вирішення справи, а участь судді Майданевича А. Г. у складі колегії суддів при поставленні зазначених ухвал не може вважатися повторною участю судді у розгляді справи в розумінні частини третьої статті 36 ГПК України.

Крім того, КГС ВС зауважує, що залишення позову без розгляду – це форма закінчення розгляду господарським судом справи без прийняття рішення суду в зв'язку з виявленням обставин, які перешкоджають розгляду справи, але можуть бути усунуті в майбутньому. Тобто у такому випадку суд не вирішує спір по суті. Залишення позову без розгляду є процесуальним реагуванням на об'єктивну неможливість прийняти судові рішення по суті заявленого спору через виявлення певних, визначених процесуальним законом обставин.

Тобто ухвала апеляційного господарського про залишення апеляційної скарги без розгляду від 02.12.2015 не є судовим рішенням, ухваленим по суті спору, а суддя, який брав участь у постановленні такої ухвали, не може вважатися суддею, який брав участь у вирішенні справи, оскільки за цією ухвалою суд не здійснив ні розгляду апеляційної скарги, ні перегляду рішення місцевого господарського суду, не вирішував спір по суті справи.

За результатами касаційного перегляду справи КГС ВС залишено без задоволення касаційну скаргу ОСОБА_1, а постанову Північного апеляційного господарського суду від 28.01.2020 – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.07.2020 у справі № 910/9266/14 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90540503>.

14. Щодо сплати судового збору за подання апеляційної (касаційної) скарги на ухвалу про відмову в задоволенні заяви про винесення додаткового судового рішення

За подання апеляційної (касаційної) скарги на ухвалу про відмову в задоволенні заяви про винесення додаткового судового рішення судовий збір справляється на підставі підпункту 7 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» в розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія «Ніко-Тайс» (далі – ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс») до Товариства з обмеженою відповідальністю «ПК Трейдсервісгруп» (далі – ТОВ «ПК Трейдсервісгруп») про стягнення заборгованості і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідно до постанови Київського апеляційного господарського суду від 30.11.2017 у задоволенні позову відмовлено повністю; стягнуто з ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» на користь ТОВ «Агро Мета» витрати зі сплати судового збору за розгляд апеляційної скарги. На виконання зазначеної постанови зі справи господарським судом Київської області 19.02.2018 видано наказ.

Ухвалою Господарського суду Київської області від 29.01.2020 задоволено скаргу ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» на бездіяльність відділу державної виконавчої служби.

У подальшому ухвалою Господарського суду Київської області від 12.02.2020 відмовлено в задоволенні заяви ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» про покладення на відділ державної виконавчої служби судових витрат на професійну правничу допомогу.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 10.03.2020 апеляційну скаргу ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» на зазначену ухвалу було залишено без руху у зв'язку з неподанням доказів сплати судового збору; надано скаржнику десятиденний строк з дня вручення ухвали на усунення недоліків апеляційної скарги шляхом надання доказів сплати судового збору в установленому розмірі.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 12.05.2020 апеляційну скаргу ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» на ухвалу Господарського суду Київської області від 12.02.2020 повернуто скаржнику у зв'язку з тим, що він не усунув недоліків апеляційної скарги, а саме не надав суду доказів сплати судового збору.

Вимоги касаційної скарги на зазначену ухвалу суду від 12.05.2020 ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» обґрунтовує тим, що суд апеляційної інстанції не врахував доводи скаржника про відсутність підстав сплати судового збору за подання ним апеляційної скарги на оскаржувану ухвалу суду першої інстанції про відмову в задоволенні заяви ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» щодо покладення на відділ державної виконавчої служби судових витрат на професійну правничу допомогу,

а також правову позицію з цього питання, викладену в постанові об'єднаної палати КАС ВС від 20.12.2019 у справі № 240/6150/18.

ОЦІНКА СУДУ

З урахуванням приписів статті 129 Конституції України забезпечення права на апеляційний перегляд справи є однією із засад судочинства, яка застосовується згідно з принципом верховенства права, змагальності, рівності всіх учасників перед законом і судом, розумності строків розгляду справи.

Водночас право на доступ до суду не є абсолютним та може підлягати обмеженням, зокрема, щодо умов прийнятності скарг, оскільки право на доступ до суду за своєю природою потребує регулювання державою. Отже, кожна держава встановлює правила судової процедури, зокрема й процесуальні заборони та обмеження, зміст яких – не допустити безладного перебігу судового процесу (рішення Європейського суду з прав людини від 20.05.2010 у справі «Пелевін проти України»).

За змістом пункту 2 частини третьої статті 258 ГПК України до апеляційної скарги додаються докази сплати судового збору.

Згідно з частиною другою статті 123 ГПК України розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

Частиною першою статті 4 Закону України «Про судовий збір» передбачено, що судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Підпунктом 7 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» встановлено, що за подання до господарського суду апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду ставка судового збору становить 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Отже, Верховний Суд погоджується з висновком апеляційного господарського суду про те, що ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс», звертаючись з апеляційною скаргою на ухвалу Господарського суду Київської області від 12.02.2020, мало сплатити судовий збір у встановленому підпунктом 7 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» розмірі.

З матеріалів справи вбачається, що подана ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» апеляційна скарга була оформлена з порушенням вимог статті 258 ГПК України (не додано доказів сплати судового збору), що стало підставою для залишення її апеляційним судом без руху з наданням скаржнику можливості усунути недоліки поданої ним апеляційної скарги.

Відповідно до частини другої статті 260 ГПК України до апеляційної скарги, яка оформлена з порушенням вимог, встановлених статтею 258 цього Кодексу, застосовуються положення статті 174 цього Кодексу.

Дослідивши правову позицію об'єднаної палати КАС ВС у справі № 240/6150/18, на яку в обґрунтування своїх доводів посилався скаржник, суд апеляційної інстанції в оскаржуваній ухвалі зазначив, що наведене стосується питання відсутності

обов'язку справляння судового збору за оскарження додаткового рішення (у зв'язку з розподілом судових витрат). Водночас предметом апеляційного оскарження у цій справі була ухвала суду першої інстанції, а не додаткове рішення. А тому апеляційний господарський суд врахував висновок ВП ВС, викладений в постанові від 29.05.2018 у справі № 915/955/15, який є релевантним для цієї справи в аспекті застосування Закону України «Про судовий збір».

Так, у висновку про правильне застосування підпункту 7 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір», викладеному в зазначеній постанові ВП ВС, визначено, що положення цієї норми, якою встановлено ставку судового збору за подання апеляційної і касаційної скарги на ухвалу господарського суду в розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, стосується апеляційних і касаційних скарг на всі без винятку ухвали господарського суду, які підлягають оскарженню, незалежно від того, чи передбачено цим Законом справляння судового збору за подання заяв, за результатами розгляду яких виносяться відповідні ухвали.

Отже, суд апеляційної інстанції, керуючись статтями 174, 258, 260 ГПК України, обґрунтовано повернув без розгляду апеляційну скаргу ТОВ «Компанія «Ніко-Тайс» на ухвалу Господарського суду Київської області від 12.02.2020 з дотриманням зазначених процесуальних норм чинного законодавства.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС залишено без змін ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 12.05.2020, а касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія «Ніко-Тайс» – без задоволення.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 24.07.2020 у справі № 911/4241/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90566045>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за липень – серпень 2020 року / упоряд. суддя – секретар судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Дроботова Т. Б., правове управління (ІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 40 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua